

De Nationale Klederdracht in 1831/1832

"Wij zijn van de Belgen,
Gode zij dank! gescheiden!" (1)

Juli 1831. De Belgische opstand en afscheiding zijn een feit. In het Noorden ziet men de Belgen als verraders, als "een oproerig, ondankbaar en zedeloos volk" (2). Het woord 'Nederlands' is door de Zuidnederlanders zo 'besmet' dat de Noorderlingen zich liever 'oud-Nederlanders' noemen, dat is: Nederlanders van oudsher. W.H. Warnsinck Bzn. (1782-1857), suikerraffinadeur te Amsterdam en auteur van o.m. talloze gelegenheidsgedichten (3), neemt aan de vooravond van de Tiendaagse Veldtocht het initiatief om de vijand economisch te treffen en tegelijkertijd de saamhorigheid van de Noordnederlandse medeburgers te versterken. Hij oppert het plan tot een boycot van de Belgische en Franse modistes. In een brief aan het pas opgerichte weekblad *De Atlas* (4) zet hij zijn gedachten uiteen. Waartoe een vreemde mode gevolgd, vraagt hij zich af, en dan nog wel de Franse, door "voormalige onderdrukkers en tirannen gegeven". De modewet is onderworpen aan de decreten van de Franse modemaaksters van wie er vele in Brussel wonen. Goede vaderlanders moeten niet doorgaan met het eerbiedigen van de modewet van de vijand. De onverschilligheid is toch nog niet zo groot dat we ons willen tooien met kleding "welligt vervaardigd door handen, nog rookende van het vergoten bloed onzer verradene en verkochte krijgslieden, in Brussels straten, zoo mededoogeloos geslagt"! De Nederlandse vrouwen hebben zelf goede smaak genoeg om de Belgen niet te hoeven naäpen. Het ware wenselijk dat dames uit de "zeer beschaafde stand" met een eigen stijl het voorbeeld gaven, maar ook de Nederlandse modemaaksters kunnen optreden als "wetgeefsters eener nationale kleederdracht". Als die kleding eenmaal is ingeburgerd, is hier voor de vreemde modekraamsters geen geld meer te verdienen, terwijl die nu "met hare berichten van uitpakkingen onze dagbladen opvullen, tot kennelijk nadeel van den gezeten burger". Het gaat toch niet aan de vijand te bevoordelen, want "wij zijn van de Belgen, Gode zij dank! gescheiden!" Ook in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* (5) prijst hij de

actie aan: De Franse kleding is te luchtig voor onze koude streken, en dat leidt tot ziekte; de wuftheid en onbestendigheid van de mode bevorderen de oudvaderlandse zeden niet, ook al is de kleding op zichzelf meestal wel redelijk (6). De voordelen van de nationale mode zijn duidelijk: men behoeft minder uit te geven om in de mode te blijven, en, als men langzaam op de nieuwe dracht overgaat is het ook geen grote uitgave ineens. Het is al belangrijk dat men de nieuwe buitenlandse mode niet meer volgt. Ook kan het standverschil, dat als gevolg van de Franse gelijkheidsleer grotendeels verdwenen is, meer dan tot nu toe in de kleding zichtbaar gemaakt worden. De redactie van *De Atlas*, waarschijnlijk de uitgevers de Gebr. Diederichs, voelt wel voor het idee: zou Warnsinck met zijn invloed en relaties niet een vereniging willen oprichten van "aanzienlijke vrouwen, tot het bedoelde oogmerk"? (7)

De brieven van bijval die *De Atlas* in de volgende maanden publiceert (8), dringen aan op hervorming van dames- en herenkleding; men is het erover eens dat alle nationale kleding vervaardigd moet worden uit in Nederland geproduceerde grondstoffen, het kenmerk moet dragen van bestendigheid, en liefst geïnspireerd moet zijn op die van het roemrijk voorgeslacht.

Een bundeling van krachten komt echter niet snel van de grond. Hoewel de eerste pogingen daartoe uit september 1831 dateren (9), wordt pas eind december aangekondigd dat er in Amsterdam een vereniging van "Oud-Nederlandse vrouwen en jonkvrouwen" is opgericht die voor invoering van een nationale mode zal ijveren (10). Overigens blijft die vereniging een obscure zaak: namen van bestuur en leden worden bij alle propaganda nimmer genoemd.

Tegelijkertijd met de oprichting van de vereniging kondigen de Gebr. Diederichs aan dat zij een maandblad zullen uitgeven gewijd aan de nieuwe mode. Dit tijdschrift, *Euphrosyne* genaamd, verschijnt voor het eerst op 2 januari 1832 (11). Het bevat een modeplaat die nogal wat opzien baart: de tunica wordt geïntroduceerd, een tot de knieën reikend bovenkleed, van andere kleur en stof dan de rok. Van alle voorgestelde nationale kledingstukken wijkt de tunica wel het meest af van de heersende mode (12).

Commentaar komt onmiddellijk los: de kleding is opzichtig, en meer een samenraapsel van allerlei stijlen dan een navolging van de voorouders; de tunica staat slechts slanke vrouwen goed. Ook de kosten zijn veel te hoog: bontranden en kostbare stoffen, en de nationale hoed is van fluweel met witte veren! Voorstanders wijzen erop dat de dure materialen vervangen kunnen worden door goedkopere, en dat het ideële motief de hoofdzaak is.

Hollandsche Nlederdracht N°. 1.

Avondkleding

Wandelskleding

De geestelijke vader van het plan, Warnsinck, zet zich volledig in en spaart ook zijn familie niet. Het satirische blad *De Arke Noach's*, uitgegeven en volgeschreven door de Amsterdamse boekverkoper Anton Cramer (13), meldt dat "men" zegt dat dochters van goeden huize op order van hun mama op de pantoffelparade paraderen met het nationale kostuum, om in het oog te lopen en daarvoor getrouwd te raken. Hildebrand weet om wie het gaat (14): alleen Warnsinck's dochters lopen "de eerste zondagen na het verschijnen van het 'nationaal modeblad', met hunnen heer vader, in de op de plaatjes afgebeelde kleeding langs de Heeren- en Keizersgrachten" (15). De eerste nummers van *Euphrosyne* komen in vele handen, en er wordt veel over de zaak geschreven (16). De Winkel van Sinkel op de Nieuwendijk heeft de modeplaten uit het tijdschrift opgehangen en kan uit voorraad passende stoffen leveren, en bij tenminste één Amsterdamse modiste is de nationale Euphrosyne-hoed te koop (17). Ondanks dit alles echter vertonen zich slechts zelden dames in de nationale dracht op straat. Men begint zich af te vragen wie eigenlijk de leden van de Vereniging zijn, en of die Vereniging en zijn leden niet voornamelijk in het brein van "de schrijver en uitgever van het tijdschrift" (18) bestaan.

Buiten de hoofdstad vindt het nationaal kostuum meer navolging, b.v. in Breda en Zwolle, waar aanzienlijke dames zich bij recepties en koninklijke bals in de avondkleding-variant van de tunica vertonen (19). Ook in België (met name te Gent) neemt men de Hollandse dracht aan als teken van gehechtheid aan het Huis van Oranje (20). Maar in Amsterdam waar het plan zijn oorsprong vindt, wil men niet. Zelfs een opwekking om zich bij de uitvaartplechtigheden van Van Speijk in mei 1832 en masse in Hollandse dracht te laten zien, heeft geen succes.

Inmiddels kondigen de Gebr. Diederichs in februari 1832 een tweede modeblad aan: *Proteus; tijdschrift voor de Hollandsche heerenkleeding* (21). De prospectus maakt het publiek er op opmerkzaam dat deze mannelijke tegenhanger van *Euphrosyne* zich niet alleen met mode zal bezighouden, maar ook met de nationale nijverheid; bovendien zullen de afleveringen ook enig "letterwerk" bevatten. Men kan intekenen op de gehele jaargang van twaalf nummers.

Hoewel blijkens een advertentie in de krant het eerste nummer in maart voorzien was (22), verscheen het pas in juni.

Deze eerste aflevering bevat twee prenten: één van een Hollands rijtuig, en één van de nieuwe herenmode. Achter de modelkleding is een schilderij met de heldendaad van Van Speijk te zien - ook toen kende de reclame zijn

JS32.

Proteus.

Nº 2.

E.D. del.

D. Staples sc.

Wandelkleeding

doelgroep. Het late verschijnen van het eerste nummer is ongetwijfeld het gevolg van gebrek aan belangstelling: de uitgevers willen eerst afwachten of het aantal intekenaren nog stijgt. Ook het feit dat de uitgave van *Proteus* aan het einde van 1832 afgebroken wordt, na pas zes nummers, is daar een aanwijzing voor. De publikatie van *Proteus*, op een moment dat de zaak van de Nationale Klederdracht al duidelijk verloren is, zou erop kunnen duiden dat de vermogende fabrikant Warnsinck in zijn enthousiasme geld voor het tijdschrift heeft gefourneerd, zoals hij dat voor *Euphrosyne* misschien ook gedaan heeft.

Met het staken van de uitgave van beide tijdschriften in december 1832 is het project van Warnsinck definitief mislukt.

Reeds in april 1832 had een anonymus die ondertekent "een geboren Amsterdammer" in *De Atlas* een overzicht gegeven hoe de situatie in Amsterdam voor een belangrijk deel verantwoordelijk was voor deze mislukking (23):

- De deftige burgerstand is niet afkerig, maar wil eerst afwachten wat de aanzienlijken doen. Het standsbesef doet hier slechts lijdzaam volgen.
- De lagere burgerstand schrikt terug voor de kosten, en is, als dat geen bezwaar is, vaak onverschillig.
- De afkerigheid moeten we zoeken bij de aanzienlijken, die erg verfranst zijn. Over deze "zoogenaamd hogere standen" wordt dan een boekje opengedaan: vaderlandsliefde betekent niets voor hen, ze maken maar schulden, zelfmoord komt geregeld voor. Ze staan vijandig tegenover de nationale modellen die door fatsoenlijke Nederlanders zijn uitgedacht: "Fi donc! dat is te gemeen! wie zou zich daaraan willen exponeren!" Zij zijn niet te verbeteren, en verdienen de verachting van alle welgezinden. Zij zijn onbetrouwbaar, de koning is hun niet Fransgezind genoeg, de binnenlandse nijverheid kan hun niet schelen. Komt er een Franse muzikant, tonelist of duizendkunstenaar naar Amsterdam, dan kan zo'n vreemdeling altijd op een gunstig onthaal rekenen. De Fransgezinde bevolking van Amsterdam is laag gezonken!

Tot zover het betoog van deze welmenende vaderlander. Hij heeft ongetwijfeld gelijk als hij zegt dat alleen het voorbeeld van de aanzienlijken de *Euphrosyne*-dracht tot een succes had kunnen maken; hun afwijzing daarvan heeft zeker ook te maken met het feit dat Warnsinck wel een gezeten Amsterdams burger was, maar niet tot de hoogste kringen behoorde.

Hildebrand zou vijftig jaar later opmerken (24) dat de "poging ... destijds van de hoofdstad uitgegaan, om in Nederland, tot schitterder triomf over België, eene nationale klederdracht te improviseren" wel "loffelijk"

was geweest, maar "doodgeboren". Ook de prospectus voor het nieuwe modeblad *Psyche* dat de Gebr. Diederichs in 1836 aankondigen (25), maakt dat duidelijk: de Hollandse vrouwen willen in al het andere Hollands zijn, en desnoods hun "bonne" kindermeid noemen, als zij als beloning daarvoor maar de buitenlandse mode mogen houden. Bij al het vreemde dat de heren die het voor het zeggen hebben terugdringen over de grenzen, moeten zij één uitzondering maken: de mode. Warnsinck met zijn dochters had dat toch moeten weten...

Marja Keyser

De nationale hoed

Noten

1. (W.H.) W(arnsinck Bzn.), 'Aan de Redactie van den Atlas' in *De Atlas; Amsterdamsche Zondags-kronijk* (Amsterdam, Gebr. Diederichs) no. 23, 10 juli 1831.
2. Idem.

3. *Nieuw Nederl. Biogr. Wdb.* dl. 4 (1918) kol. 1435, en de aldaar genoemde literatuur. Hij was een actief lid van het Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, en vader van Is. Warnsinck, een der architecten van de gevangenis aan de Amsterdamse Weteringschans (zie C. Smeenk in *De Negentiende Eeuw* 2e jrg., 1978, no. 4). Meer dan zestig van zijn gelegenheidsgedichten werden gedrukt.
4. Zie noot 1.
5. *Vaderlandsche Letteroefeningen, Mengelwerk*, 1831 (p. 715-722) en 1832 (p. 87-89).
6. Anderen dachten daar niet zo over; vgl. *De Atlas*, 8 april 1832: de Amsterdamse schone slingerd ... op de kleedij van de wulpsche Parijsche dametjes, van de ligte kooijen ... van het Palais Royal".
7. *De Atlas*, 10 juli 1831.
8. Mededelingen betreffende de nationale klederdracht in *De Atlas*: 1831: 10/7, 24/7, 21/8, 4/9, 18/9, 25/9, 2/10, 16/10, 23/10, 13/11, 20/11, 4/12, 11/12, 25/12; 1832: 1/1, 8/1, 15/1, 22/1, 29/1, 5/2, 19/2, 4/3, 11/3, 18/3, 25/3, 8/4, 15/4, 22/4.
9. *De Atlas*, 4 september 1831.
10. *De Atlas*, 25 dec. 1831. *Alg. Handelsblad*, 26 dec. 1831.
11. *Euphrosyne; tijdschrift voor de Hollandsche kleding*. Amsterdam, Gebr. Diederichs, 1e jrg. 1832. ("Naamlijst" vermeldt nos. 1-12). Bij intekening voor 6 nummers: f 3,00; per no. afz. f 0,75. Zie ook *Atlas Van Stolk* no. 7147. In de UB Amsterdam zijn de nos. 1-6 aanwezig.
12. L. Brunin, *Geschiedenis van het kostuum* (Antwerpen/Amsterdam, Standaard-Boekhandel, 1963), pp. 297-299. Hildebrand (= N. Beets), *Na vijftig jaar; noodige en overbodige opheldering van de Camera Obscura*, 2e herz. dr. Haarlem, Erven F. Bohn, 1888, p. 4.
13. *De Arke Noach's*. Amsterdam, Anton Cramer & Co., 1827-1833. Gegevens over de nationale klederdracht: V: p. 360/361, 366-375, 378-383, 387-388, 390, 391-400, 420-422; VI: p. 7-9, 50, 68, 85, 162 vv. Anton Cramer is volgens J.I. van Doorninck, *Vermomde en naamloze schrijvers* ... dl. 2 (1885) kol. 47, de vermoedelijke auteur van *De Arke Noach's*. Bij hem verscheen ook een spotprent op de nationale kleding, zie *Atlas Van Stolk* no. 7149, Muller, *Ned. historieprenten*, no. 6686.
14. Hildebrand, l.c.
15. C. van der Vijver, *Jaarboek der stad Amsterdam voor 1831* (Amsterdam, 1832), p. 149, zegt dat de dracht al door enkele mensen op straat getoond werd in de laatste dagen van het jaar 1831.

16. Behalve de in deze noten vermelde literatuur o.m. ook:
 B. Meijlink, *De nationale kleederdragt; eene voorlezing*. Deventer, 1832 (= Knuttel 26832).
Brief van twee Amsterdamsche dames, over de nationale kleederdragt, geheel afgescheiden van de voorgestelde mode in het blad Euphrosyne. Amsterdam, A. Cramer & Comp., 1832 (= Knuttel 26833).
Raadgeving aan Euphrosyne. (Amsterdam, A. Cramer & Comp., 1832) (= Knuttel 26834).
 P. Hanou van Arum, 'Aan eene vaderlandsche juffer op hare vraag: welke is dan de Hollandsche kleeding?' In: *Vaderlandsche letteroefeningen* 1832, Mengelwerk, pp. 707-708.
 Verder mededelingen in de Amsterdamse dagbladen. De zaak was landelijk ook nieuws: een anti-klederdracht stuk in het *Journal de La Haye* (18 april 1832) werd alom besproken en geciteerd (ook in de Belgische couranten). Dit leidde zelfs tot een polemiek tussen het sinds 1829 bestaande *Alg. Handelsblad* en het oudere *Alg. Nieuws- en Advertentieblad*, waarbij het niet meer om de zaak zelf ging maar om de kwaliteit van het nieuws: het *Handelsblad* verweet het *Nieuwsblad* een roddelkrant met bedenkelijke berichtgeving te zijn. (A.H. 26 april, 1 mei, 18, 25 mei 1832).
17. *De Arke Noach's* 5e jrg. 1831/32 pp. 391-400. De advertentie voor de nationale hoed o.m. in *Alg. Handelsblad* 8 jan. 1832; de modiste is de Wed. de Villeneuve, geb. van Baerle, op de Herengracht bij de Huidenstraat.
18. *De Atlas*, 11 maart 1832.
19. *De Atlas*, 4 maart en 8 april 1832.
20. *De Atlas*, 15 april 1832.
21. *Proteus; tijdschrift voor de Hollandsche heerenkleding en ter bevordering van de Nationale Nijverheid*. Amsterdam, Gebr. Diederichs, 1e jrg. no. 1-6, 1832. Bij intekening voor 12 nummers: f 9,60; per no. afzonderlijk: f 1,00. Een prospectus voor dit tijdschrift bevindt zich in de Bibliotheek van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels te Amsterdam. Zie ook *Atlas Van Stolk* no. 7148. Het tijdschrift is compleet aanwezig in de UB Amsterdam.
22. *De Atlas*, 19 en 26 febr. 1832. *Alg. Handelsblad*, 31 maart en 12 april 1832.
23. *De Atlas*, 15 april 1832.
24. Hildebrand l.c.
25. Prospectus voor *Psyche* in de Bibliotheek van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels te Amsterdam.

Bibliografie vrouwentijdschriften 1800 - 1920 in het bezit van *UBA* en *IAV*

1. Inleiding

Binnen de vrouwenbeweging is het onderzoek naar de geschiedenis van vrouwen op verschillende gebieden op gang gekomen vanuit de noodzaak, die zich in de strijd voor bevrijding voordoet, om de eigen geschiedenis te kennen. Ook in de literatuurstudie wordt op initiatief van vrouwengroepen meer onderzoek gewijd aan schrijfsters uit het verleden. Centraal staat de vraag in hoeverre schrijfsters uit het verleden ontbreken aan de literatuurgeschiedschrijving tot nu toe en welke oorzaken daarvoor aan te wijzen zijn. Uit deze vraag vloeit onderzoek voort naar de rol en positie van die schrijfsters t.o.v. de toenmalige "literaire wereld" en t.o.v. de vrouwenbeweging in die tijd. Een ander belangrijk aspect van het onderzoek betreft het beeld van de vrouw dat in het verleden bestond, en welke rol de literatuur daarin speelde. Uitgangspunt daarbij is, dat men literatuur op moet vatten als ideologisch verschijnsel.

Op het Instituut voor Neerlandistiek in Amsterdam hebben o.a. twee werkgroepen zich met deze problematiek beziggehouden en tijdens het werkproces ontdekten men, dat een belangrijk gebied van werkzaamheden van schrijfsters gelegen was in de vrouwentijdschriften: zij publiceerden daarin, zaten in de redactie en hun boeken werden erin gerecenseerd. Niet alleen voor de studie van de geschiedenis van vrouwen is tijdschriftenonderzoek belangrijk, ook binnen de literatuursociologie wordt het belang hiervan steeds meer onderkend.

Bij ons, vier Neerlandici uit bovengenoemde werkgroepen, werd de belangstelling voor deze tijdschriften hierdoor gewekt en het idee ontstond om onze kandidaatsscriptie te wijden aan de verhouding fictie en andere (zakelijke) teksten binnen deze tijdschriften. Al snel bleek toen de ontoegankelijkheid van de vrouwentijdschriften, omdat er geen enkel systematisch overzicht bestond. Wij waren van mening, dat ons onderzoek daardoor een willekeurig karakter zou krijgen. Wij besloten toen om deze vrouwentijdschriften (ongeacht of ze fictie bevatten) toegankelijker te maken door ze allereerst te inventariseren, waarbij

we uitgingen van de collecties die zich in Amsterdam bevinden in de Universiteitsbibliotheek (UBA) en het Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV). Wij beperkten ons tot de periode 1800-1920. Hierin hebben we ons laten leiden door de periodisering van de eerste feministische golf (1850-1920), waarbij we teruggegaan zijn tot 1800 om ook voor wat betreft de vrouwentijdschriften een duidelijke opkomst van deze bladen te kunnen constateren. Wij hebben ons niet laten leiden door afbakeningen in de zin van commerciële en niet-commerciële bladen. Wel hebben we deze bladen onderscheiden in fictie-bevattend en niet-fictie-bevattend. Deze inventarisatie resulteerde in een kwantitatieve lijst van vrouwentijdschriften 1800-1920, die hierna volgt.

Een tweede gedeelte van ons onderzoek bestond uit het maken van een materiaalverzameling van de fictie-bevattende tijdschriften van 1850-1920, welke materiaalverzameling een opgave bevat van de in de tijdschriften voorkomende verhalen, gedichten, boekbesprekingen, boek-aankondigingen en theoretische artikelen betreffende beeldende kunst, muziek, architectuur, dans, toneel en literatuur, met vermelding van auteurs. Bovendien zijn hierbij gevoegd fotocopieën van titelbladen, van, indien voorkomend, redactionelen van eerste jaargangen en van redactionelen betreffende belangrijke wijzigingen in het tijdschrift.

Deze materiaalverzameling bevindt zich op het Instituut voor Neerlandistiek op de afdeling Moderne Letterkunde (DNL), Herengracht 330-336, Amsterdam.

Wij hopen dat dit onderzoek ook aan anderen de mogelijkheid zal bieden verder, gericht onderzoek te doen op het gebied van de vrouwentijdschriften. Wij doelen hierbij op zowel onderzoek naar rol en betekenis van deze tijdschriften zelf, alsook op onderzoek naar schrijfsters (profielschetsen) met behulp van de in deze bladen gevonden publicaties en naar vrouwen in de kunst in het algemeen met behulp van de meer theoretische artikelen in de tijdschriften. Alhoewel het werk zeer omvangrijk was, is het ons wel duidelijk, dat dit pas een aanzet is geweest tot een meer volledige systematisering van de vrouwentijdschriften.

Wij bakenden ons terrein van onderzoek af door beperkingen in taal, tijdvak, verschijningsfrequentie, publiek en vindplaats. Een nauwkeuriger omschrijving van onze werkwijze en onze beperkingen, een werkdefinitie van het begrip 'fictie-bevattend' en een opgave van de bronnen volgen hierna.

De Vrouwen-Wereld

MODE-GIDS EN DAMES-LECTUUR.

Uitgaf van H. A. M. ROELANTS, te Schiedam.

Maandelijks twee Nummers.

Ieder Kwartaal

DRIE KNIPPATRONEN.

Voor 75 Cents in de Drie maanden,

bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar. In plaatsen waar geen Boekhandelaren
getuigd zijn, worden, tegen inruiming van een postwissel van 75 Cents,
alle bestellingen door den Uitgever franco per post geleverd. — De prijs van
alle Ex., die door tusschenkomst van den Boekhandel of de Post-Administratie,
aan opgegeven adressen, franco per post geleverd worden, is 90 Cents.

ADVERTENTIE.

van 1-5 regels f.1.25; alle vol-
gende regels 25 Cents. Grote
letters of rignetten betalen naar
de plaats die zij innemen.

DE MODE.

Het geeft steeds zekere
aansluiting, bij de eerste
door de lucht gierende heris-
sormen, voorzien te zijn van
een toilet, zooals het kinder-
jaarstijde vereischt, en waar-
voor de mantel het alleruo-
digste toevoegsel is. Grote
veranderingen zijn er wel in
waar met de onlange ver-
schenen vormen niet te ver-
melden, maar een ervaren
oog ontdekt toch de fijner
manoeuvres der mode en noemt
daaraan notitie. Over de
kleine pelerines met 5 tot 6
kragen maakten wij reeds
bismalig melding, wij
vegen er nogmaals bij dat
er niets gekleeders is voor
jeugdige gestalten, terwijl
de variëtiën met afstekende,
lichte, geschulpte lakoeshe-
stropen, die onder de kraag-
stukken te voorschijn komen,
zoozeel als de daarbij ge-
voerde revers en de harpe-
chiden het bewijs leveren
hoe levendig de belangstel-
ling zich met deze onafete
bezigheid. De aansluitende
japans van donker laken met
lichte vest- of blousestukken
worden zoozeel met de een-
voudigste als de rijkste gar-
nering — de laatste uitge-
voerd in kunstvolle, glim-
sende metalen borduursels —
veel gedragen. Korte, een-
reusig over het middel re-
kende mantels met grijske-
de of gelineemouwen en lange
overpanden vervaardigt men
uit laken of uit zijdestof met
friëliemen en met bijzon-
dere voorliefde uit gebor-
dureerd pluche. Appliqués van
laken of pluche of van pluche
op laken en wel in de levend-
digste kleurenwieling ver-
men de „epileurtenis“ van
het seizoen. Hoewel waar-
schijnlijk zal de mode aan de
santels een ongewone weide
ontplooiing, die zich niet uit-
sluitend veroot in de kost-
bare stoffen, maar veelmeer
in het rijkdom der uit lieke
kleuren, metalen vanden, zij-
den koord en applicaties
samengetelde borduursels.

No. 1. Mantel van donker-
groen laken.

No. 2. Toilet van groen
chamois.

No. 3. Paletot voor knapen
van 7-9 jaar.

Garneursels van bont en
roven beloven diartoe hun
medewerking, treden echter
voor het oogenblik nog niet
uit hun schuilhoeken te voor-
schijn. In den vorm der
nouwen heerscht de groot-
ste verscheidenheid en maakt
eensoms veel aanspraken op
versieringen met borduursel.
Lange, achter aansluitende,
van voren met anderkluis-
en andersortige inzedeelen
versierd, worden bij voorkeur
van laken in twee verschil-
lende kleuren samengesteld.
Laken en alweer laken, geldt
als de meest gezochtte stof-
soort der heristietten en
borduursels in rousche, plat-
ten of kottengstook of ge-
weven randen met fraaie pa-
tronen beheerschen het ter-
rein der garnering.

Onder de nieuwe kleeding-
stoffen heeft men de grootge-
ruite patronen in twee kleu-
ren, die met often weels in
een der beide tinten samen-
gesteld worden en de fraaite
arrangementen geven. De dik-
wils in zulke onzichtige kleu-
ren afgespate japonnen vin-
den niet de navraag, welke
men zich van hun beoefde.
Hetzelfde geldt van de zijde-
stoffen voor de gezinshe-
sietten, waarvan men de al-
te sterk uitkomende patronen
vermijdt, om ze bij gelege-
heid door nieuwe garnerstof
voor de veranderlijke mode
pastelijk te maken. Gebor-
dureerd strooken of kant, het
laatste uit zijde en metalen
draden geweven, bieden een
fraai garnermateriaal. Het
voornam staande meit ziet
men dikwils gebruikt en met
oud vandenstichting ge-
garneerd; een samensluiting
van het laatste met satijn
wordt ook zeer gezocht en
het toilet wordt dan door een
garbituur van breide meitien
kant zeer dankbaar versierd.
Voor dergelijke arrangementen
vervaardigt men het on-
derkleed uit satijn, het met
een sloepprinsigend-werkje
van moer, een hartverge-
tensnijding met een dier-
overspannen ijzerdraad stij-

1.1. *Taal*

In de lijst worden alleen Nederlandstalige tijdschriften opgenomen. Door Nederlandstalig als criterium te nemen, zijn ook die tijdschriften opgenomen die uitgegeven zijn in België en Nederlands-Indië.

1.2. *Tijdvak*

Ons voornemen is het tijdvak 1800-1920 in kaart te brengen. We beginnen bij 1800 en nemen de tijdschriften op die in dat jaar verschenen, in die zin dat ook tijdschriften zijn opgenomen die vóór 1800 jaargangen beleefden. Indien de eerste jaargang binnen de bovengenoemde periode viel, werd het tijdschrift opgenomen, ook al waren op UBA of IAV alleen latere jaargangen aanwezig die na 1920 uitgegeven zijn.

1.3. *Verschijningsfrequentie*

Als een tijdschrift beschouwen wij alles wat tussen dagblad en jaarboek ligt. Dus die periodieken die niet dagelijks en meer dan één keer per jaar uitkwamen, worden opgenomen.

Seriewerken, zoals Bibliotheken, die wij in eerste instantie wel opgenomen hebben, zijn na autopsie afgevallen, omdat hun verschijningsfrequentie één keer per jaar bleek te zijn.

1.4. *Publiek*

Wij verwerken tijdschriften, die zich uitdrukkelijk tot vrouwen en/of meisjes richten. Wij hebben ons bij de bepaling hiervan laten leiden door de titel en de ondertitel. Wanneer titel noch ondertitel ons uitsluitend gaf over de doelgroep, hebben we het eerste redactioneel gebruikt om duidelijkheid over de doelgroep te krijgen.

1.4.1. *Bronnen*

Wij hebben als bronnen gebruikt de alfabetische tijdschriften-catalogus van de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam (UBA) en het Internationale Archief voor de Vrouwenbeweging te Amsterdam (IAV).

1.4.2. *Werkwijze*

Om aan ons materiaal te komen hebben wij bovenstaande tijdschriften-catalogi van A tot Z doorgenomen. Bij het doornemen van deze catalogi vielen die tijd-

schriften af die

- dagelijks of jaarlijks uitkomen

- zich niet aandienen als een vrouwentijdschrift.

Bij de bepaling van het laatste hebben wij ons laten leiden door

- a. *titel*, zoals die op het fiche voorkomt. Kan de titel op het fiche ons geen uitsluitel geven of het om een vrouwentijdschrift gaat, dan kijken we naar
- b. *ondertitel* of *motto*. Kan dit ons niets vertellen over de doelgroep of worden zij niet op het fiche vermeld, dan wordt - na opvraag van het tijdschrift -
- c. *eerste redactioneel* geraadpleegd om een tijdschrift na autopsie als vrouwentijdschrift te kwalificeren.

Alle tijdschriften die binnen onze omschrijving vallen, werden naar de brongegevens overgenomen.

Steekproeven in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag wezen uit, dat wat betreft de aanwezige jaargangen op de UBA en het IAV, deze instanties tamelijk volledig zijn. Steekproeven op trefwoorden als *vrouw*, *maandblad*, *huisvrouw*, brachten op de KB geen nieuwe tijdschriften aan het licht.

Wij zijn ons ervan bewust, dat door deze bronnen te gebruiken, wij niet een volledige lijst van het Nederlandstalig vrouwentijdschrift in de periode 1800-1920 kunnen aanbieden. Wij hebben desalniettemin het vermoeden, dat de op de UBA en het IAV aanwezige tijdschriften een zeer breed terrein bestrijken van de in 1800-1920 verschenen Nederlandstalige vrouwentijdschriften.

1.5. *Het begrip "fictie"*

In verband met het tweede gedeelte van ons onderzoek hebben wij een scheiding gemaakt tussen tijdschriften die fictie bevatten en die geen fictie bevatten.

Wij hebben het begrip fictie voor dit onderzoek in de meest brede betekenis van het woord gedefinieerd.

Als fictie-bevattend beschouwen we die tijdschriften waarin we aantreffen:

- creatieve fictie (poëzie, verhalend proza, toneel)
- boekbeoordelingen (een waarde-oordeel bevattend)
- boek aankondigingen (geen waarde-oordeel bevattend)
- kunst- en literatuurtheoretische artikelen

Bevat een tijdschrift één van bovenstaande categorieën, dan is het in ons onderzoek opgenomen als fictie-bevattend tijdschrift. Het gaat ons er uitdrukkelijk niet om een vrouwentijdschrift als literair tijdschrift te kwalificeren. We differentiëren alleen tussen niet en wel fictie-bevattende vrouwentijdschriften.

Binnen de categorie creatieve fictie hebben wij ook reisbeschrijvingen en moreel- en zedekundige lesjes, in

fictionele vorm gegoten, betrokken.

Kwantitatief hebben wij ons geen beperkingen opgelegd. Als in de door ons doorgenomen jaargangen van een tijdschrift tenminste éénmaal fictie (zoals wij dit hierboven omschreven hebben) voorkomt, kenmerken wij het als fictie-bevattend. Die fictie die we aantreffen, moet wel als zelfstandige publicatie voorkomen en niet ter illustratie geciteerd worden in een artikel, dat over iets heel anders gaat.

De fictie-bevattende vrouwentijdschriften zijn in onze lijst van een asterisk voorzien.

1.5.1. *Werkwijze*

Om een vrouwentijdschrift als fictie-bevattend te kunnen kwalificeren, hebben wij de jaargangen om de vijf jaar geheel hierop doorgenomen. Van tijdschriften die minder dan tien jaargangen beleefden, hebben wij de eerste, de middelste en de laatste doorgenomen. Van tijdschriften die meer dan tien jaargangen beleefden, maar niet op een vijfvoud uitkomen (bijvoorbeeld twaalf jaargangen), hebben wij de jaargangen om de vijf jaar doorgenomen en de laatste jaargang. Deze werkwijze hanteerden wij ook ten aanzien van het ontbreken van jaargangen op UBA en IAV, d.w.z. indien bijvoorbeeld de laatste acht jaargangen ontbreken, dan namen wij de laatst aanwezige jaargang door.

1.6. *Ordering*

Binnen het tijdvak 1800-1920 hebben wij geen periodisering aangebracht. Het totaal aan in dit tijdvak verschenen tijdschriften is in de lijst alfabetisch geordend op het eerste substantief, vervolgens op het eerste naamwoord.

1.7. *Gegevens*

Per fictie-bevattend tijdschrift uit de periode 1850-1920 vermelden wij:

- *titel en ondertitel* zoals die in het nummer van de eerste jaargang voorkomen. Indien de eerste jaargang niet aanwezig was, namen wij titel en ondertitel van de eerste aanwezige jaargang over. Titel- en ondertitelveranderingen geven wij aan.
 - Als op de titelpagina van de fictie-bevattende bladen uit de periode 1850-1920 de *redactie* of een redactie-adres genoemd wordt, geven wij die aan.
- Worden meer dan twee redactieleden genoemd, dan vermelden we achter de eerste twee: e.a.

- Redactiewisselingen geven wij aan voor wat betreft de door ons doorgenomen jaargangen, waarbij melding wordt gemaakt van het jaar waarin deze wisseling plaats vindt of voor ons zichtbaar werd. Bij redactiewisselingen zijn meer dan twee redactieleden vermeld ten-einde deze wisselingen aan te kunnen geven.
- *uitgeversplaats* volgens de door ons doorgenomen jaargangen. Worden meer plaatsen genoemd, dan vermelden we achter de eerste: enz.
 - *eerste en laatste jaar* van aanwezige jaargangen op UBA en IAV.
 - als het tijdschrift een voortzetting is, geven wij de titel aan van het voorgaande (v.v. = voortzetting van)
 - als het tijdschrift onder een andere naam voortgezet is, of in een ander is overgegaan, geven wij de titel van het vervolgende aan (resp. v.a. = voortgezet als, en v.i. = voortgezet in).

Voor de niet-fictie-bevattende tijdschriften en de tijdschriften uit de periode 1800-1850 zijn de gegevens overgenomen van de fiches uit de UBA en het IAV.

2. *Vrouwentijdschriften 1800-1920*

**Aglaja.*

Dameshandwerken.
Haarlem e.a., 1848-1862.

**Arbeidster, De -.*

Orgaan der Christene Vrouwenvakverenigingen van België.
Opstelraad en Beheer: Algemeen Secretariaat der Christene Vrouwenvakverenigingen.
Brussel, 1919-1923.

**Bazar, De -.*

Geïllustreerd tijdschrift voor modes en handwerken.
's-Gravenhage, 1866-1879.

**Belang en Recht.*

Orgaan van het Comité ter verbetering van den maatschappelijken en den rechtstoestand der vrouw in Nederland, van den Vrouwenbond te Groningen en van de Vereniging "Thugatêr" te Amsterdam.
1906: Orgaan der Vereniging "Thugatêr".
Henriëtte van der Mey
1906: Henriëtte Goudsmit.
Amsterdam, 1896-1918.

- **Dameskroniek, De Amsterdamsche* -.
 Geïllustreerd weekblad voor de ontwikkelde vrouw.
 1919: ondertitel vervallen.
 Bureau van Administratie en Redactie: N.Z. Voorburg-
 wal 232, Amsterdam.
 1916: Carry van Bruggen.
 1919: Helene van Meekren en Anna Zuikerberg.
 Amsterdam, 1915-1939.
- **Dames, Voor onze* -.
 Tijdschrift voor modes en fraaie handwerken.
 Jo van Sloten.
 Amsterdam, 1892-1893.
- **Echo, De* -.
 Weekblad voor dames in Indië.
 Mevrouw ter Horst-de Boer.
 Djokja, 1899-1902.
- **Elegantia*.
 Of tijdschrift van mode, luxe en smaak, voor dames.
 Amsteldam, 1807-1809.
- **Erina*.
 Nederlandsch magazijn voor vrouwen.
 Gorinchem, 1843-1849.
- **Evolutie*.
 Weekblad voor de vrouw.
 1897: Veertiendaagsch blad voor de vrouw.
 1897: W. Drucker en Th.P.B. Schook-Haver.
 1912: W. Drucker en J.S.R. Baerveldt-Haver.
 Amsterdam, 1893-1926.
- **Gids, Onze* -.
 Maandblad voor vrouwen en meisjes.
 Mevr. van Hoogstraten-Schoch, Mevr. v.d. Muelen-van
 Lelyveld e.a.
 Zeist, 1920-1941.
 v.v. *Onze jonge meisjes*.
- **Gilde-blad, Het* -.
 Orgaan van het Jonge Vrouwen-gilde.
 Redactieadres: Jonkvrouw F.W.M. Baronesse van der
 Borch van Verwolde, Verwolde, Gelderland.
 1912: C.J. De Beaufort-Boissevain, I. Creutz-van
 Pabst van Bingerden e.a.
 1919: I. Creutz-van Pabst van Bingerden, A.M. Martens
 van Sevenhoven.
 's-Gravenhage, 1909-1931.
- **Gracieuze, De* -.
 Tijdschrift voor jonge dames.
 Leyden, 1862-1886.
- **Gudrun*
 Orgaan van den Vlaamschen landsbond voor Rooms Katho-
 lieke Vrouwen en Meisjes.
 1931[jrg. 12]-1942

- * *Hoop, De - der toekomst.*
 Maandblad voor de bewaarschool en de kinderkamer.
 1864: Maandblad aan de opvoeding der jeugd gewijd.
 Mevr. Elise van Calcar.
 Amsterdam, 1864-1866.
- * *Huishoudgids, De -.*
 Mejuffrouw N. Cariot.
 1916: Mevr. W. van der Vecht.
 Utrecht, 1911-1917.
 v.v. *De Keuken en Huishoudgids.*
- * *Huisvrouw, De -.*
 Weekblad tot voorlichting, nut en ontwikkeling van
 het huisgezin.
 1876: Weekblad voor Dames.
 Mevrouw H. v. S. en Mevr. C. v. Amstel.
 1876: Mevr. C. v. Amstel.
 Rotterdam, 1873-1892.
- * *Keuken, In en om de -.*
 Orgaan van de Hollandsche Kookscholen.
 1896: Orgaan van de Huishoud- en Kookscholen.
 Mevr. A.S. Tydeman-Verschoor.
 Gorinchem, 1894-1897.
- * *Keuken, De - en Huishoudgids.*
 Mejuffrouw N. Cariot.
 1916: Mevr. W. van der Vecht.
 Utrecht, 1906-1910.
 v.a. *De Huishoudgids.*
- * *Kleding, Onze -.*
 Amsterdam, 1910-1920.
 v.v. *Maandblad der Vereeniging voor de verbetering
 van Vrouwenkleding.*
- * *Lelie, De -.*
 Maandelijksch Katholiek Damestijdschrift voor Noord-
 en Zuid-Nederland.
 Redactie voor België: 75 Parijsstraat, Leuven.
 Redactie voor Holland: 173 Roelof Hartstraat, Amster-
 dam.
 Amsterdam, 1909-1913.
- * *Lelie, De Hollandsche -.*
 Weekblad voor jonge dames.
 Catharina Alberdingk Thijm.
 1892: Mevr. S.M.C. van Wermeskerken-Junius (Johanna
 van Woude).
 's-Gravenhage enz., 1887-1928.
 [vanaf 1893 jrg. 12 niet meer als vrouwentijdschrift
 te kwalificeren]
 v.v. *Lelie- en Rozeknoppen.*

WEEKBLAD VOOR MEISJES. Hoofdredactrice: CATHARINA ALBERDINGK THYM.

Onder medewerking van Dr. JAN TEN BRINK, CELLA. W. GOSLER, MELATI VAN JAVA, F. H. VAN LEENT, HENRIETTE VAN LOO, VIRGINIE LOVELING, JOETUS VAN MAURIS, POL DE MONT, BETSY PERK, M. L. QUACK, J. V. REINECK, A. J. SERVAS VAN ROOIJEN, A. L. DE ROP, Frau Prof. LINA SCHNEIDER, LOUISE STRATENUS, HÉLÈNE SWARTH, ANNA DE WIT en andere letterkundigen.

Veroerd met de intekening van H. M. de Koningin.

DE VROUW EN HAAR HUIS

GEILLUSTREED
MAANDSCHRIFT

ONDER REDACTIE
VAN

ELIS M. ROGGE

KUNST EN KLEEDING · HUIS EN HOF · MOEDER EN KIND · HYGIËNE EN SPORT

Nr 1.

INHOUDSOPGAVE.

MEI 1910.

Ons tijdschrift.

Tafellinnen, door Elis M. Rogge.

Aan Elsie, door S. G. Reddingius — van Harlingen.

Deschilderes en haar huis, door A. Broeckman-Klinkhamer.

Meisjespel, door H. Baart de la Faille.

Jeanne Marie, door Hoogéven.

Vrouwenarbeid in beeld.

Fotografeeren van bloemen, door B. Zweers.

Nederlandsch Vrouwenwerk te Brussel, I.

Kleine kledjes.

Moederplichten I. door S. Gruys—Kruseman.

Een angstig oogenblik, door Marie Hildebrandt.

Kinderkleding.

Zomerstoffen en kleurcombinaties, door B. M.—B.

Randen voor blouses.

Elsk wat wils. — Wat ge niet weet of mogelijk weet. —

Aan belangstellenden. — Ouderavonden. — Over

knippen en naaien. — Bericht over patronen.

ONS TIJDSCHRIFT.

**Lelie- en Rozeknoppen.*

Weekblad voor meisjes.

Catharina Alberdingk Thijm.

1887: Meijuffrouw M.E. Pijnappel.

Rotterdam, 1882-1887.

v.a. *De Hollandsche Lelie.*

**Lente.*

Weekblad voor Dames.

1902: Weekblad.

Margaretha Meijboom.

Amsterdam, 1902-1903.

[vanaf 1902 jrg. 4 niet meer als vrouwentijdschrift
te kwalificeren]

**Leven en werken.*

Maandblad voor meisjes en jonge vrouwen.

1920: Maandblad voor meisjes en vrouwen.

E.C. Knappert en Annie Salomons.

Amsterdam, 1916-1941.

**Maandblaadje.*

Uitgegeven door de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht.

Mej. M. Gallé.

1916: Mw. Dr. Aletta H. Jacobs; Mw. J. Goudsmit-
Goudsmit e.a.

1919: Mw. Dr. A.H. Jacobs; Mw. Dr. G. Docters van
Leeuwen-van Maarseveen e.a.

1919: Mw. S. Gomperts-van Embden, Mw. Dr. G. Docters
van Leeuwen-van Maarseveen e.a.

Amsterdam enz., 1897-1926.

v.a. *Maandblad van de Vereeniging voor Vrouwenkies-
recht.*

v.a. *Maandblad van de Nederlandsche Vereeniging van
Staatsburgeressen.*

*Maandblad van de Nederlandsche Vereeniging van Huis-
vrouwen.*

's-Gravenhage, 1913-1942.

*Maandblad van Nederlandsche Vereeniging van Staatsbur-
geressen.*

Mw. Dr. A.H. Jacobs; Mw. Dr. G. Docters van Leeuwen-
van Maarseveen e.a.

1919: Mw. S. Gomperts-van Embden, Mw. Dr. G. Docters
van Leeuwen-van Maarseveen e.a.

Den Haag, 1919-1929.

v.v. *Maandblad van de Vereeniging voor Vrouwenkies-
recht.*

v.v. *Maandblaadje.*

- Maandblad van de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht.*
M. Gallé.
1916: Mw. Dr. Aletta Jacobs; Mw. J. Goudsmit-Goudsmit e.a.
Den Haag, 1897-1918.
v.v. *Maandblaadje*.
v.a. *Maandblad van de Nederlandsche Vereeniging van Staatsburgeressen*.
Maandblad der Vereeniging voor de verbetering van Vrouwenkleding.
's-Gravenhage, 1899-1909.
v.a. *Onze Kleding*.
Maandblad voor Vrouwenstudies.
Utrecht, 1913-1915.
Maandbulletin van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid.
Anna Polak en Marie Heinen.
's-Gravenhage, 1920-1936.
- **Maria en Martha*.
Lektuur voor Christen Vrouwen en Moeders.
Schoonhoven, 1844-1854.
- **Meisjes, Onze Jonge* -.
Mevr. Wildeboer-Luitingh, Mevr. van Hoogstraten-Schoch, Mevr. Visser-Hoefer, Jonkvr. S.E. de Savornin Lohman, Mej. J. Engelberts.
1917: Mevr. Wildeboer-Luitingh, Mevr. van Hoogstraten-Schoch, Mevr. v.d. Muelen-van Lelyveld, Mevr. Visser-Hoefer, Jonkvr. S.E. de Savornin Lohman, Mej. J. Engelberts.
Zeist, 1916-1918.
v.a. *Onze Gids*.
- **Meisjes, Voor onze* -.
Mevr. Thérèse Hoven.
Amsterdam, 1898-1899.
- **Meisjeswereld, Onze* -.
Tijdschrift voor Meisjes van 12-16 jaar.
Mevr. Thérèse Hoven.
Amsterdam, 1904.
- Naaistersbode*.
Orgaan van den Algemeenen Nederlandschen Naaistersbond.
Amsterdam, 1898-1901.
[ZOEK]
- Orgaan van den Bond van Nederlandsche Vroedvrouwen*.
1920.
- **Orgaan uitgegeven vanwege den Nederlandschen R.K. Bond van ziekenverpleegsters*.
P.E.G. van der Heyden, Mej. H. Bouvin.
Den Haag, 1918-1924.

**Orgaan van den Nederlandschen Vrouwenbond tot Verhooging van het Zedelijk Bewustzijn.*

1901-1947.

Orgaan van den Nationalen Vrouwenraad van Nederland.

Amsterdam, 1918-1921.

Penélopé.

Of Maandwerk aan het vrouwelijk geslacht toegewijd.

A.B. van Meerten geb. Schilperoort.

Amsterdam, 1821-1835.

**Recht, Het - der Vrouw.*

Maandblad der feministische partij.

Mevr. H. Nieuwstede-Coerdes.

1920.

**Roeping, Onze -.*

Orgaan voor de Nederlandsche Vrouw.

1873: Orgaan der Algem. Nederl. Vrouwenvereniging

"Arbeid Adelt".

Betsy Perk.

Delft enz., 1870-1873.

**Stem, De - der vrouw.*

Maandblad gewijd aan de ontwikkeling en organisatie der vrouwen.

Uitgegeven door de Vrouwenvereniging van Gent.

1908: Federaal orgaan der Vlaamsche Socialistische Vrouwengroepen.

1911: Blad voor de Proletarische Vrouwen. Orgaan van de Vlaamsche Socialistische Vrouwengroepen.

Redactie-comiteit: Socialistische Vrouwenvereniging lokaal Vooruit, Vrijdagmarkt.

Antwerpen, 1903-1968.

**Streven, Ons -.*

Weekblad gewijd aan de ontwikkeling der vrouw.

1873: Weekblad voor vrouwen en meisjes.

1878: Courant voor Nederlandschen vrouwen.

Agatha.

Schiedam, 1870-1879.

**Streven, Ons -.*

Orgaan van den Alg. Ned. Dienstboden-Bond.

Adres van Redactie en Administratie: Mej. E.G. Auwerda, Anna Paulownastraat no. 31, Den Haag.

1905: Adres van Redactie en Administratie: Van Brakelstraat no. 11, Den Haag.

Den Haag, 1902-1905.

**Streven, Ons -.*

Orgaan van de Algemene Vrouwen Vredesbond.

Bodegraven, 1917-1933.

Tesselschade.

Maandblad gewijd aan de ontwikkeling van kunstzin op het gebied van vrouwelijke nijverheid.
Uitgegeven door de Algemene Nederlandsche Vrouwenvereniging "Tesselschade".
Amsterdam enz., 1881-1952.

Toilet.

Tijdschrift voor vrouwelijke handwerken.
Utrecht, 1849-1854.

Ton, De bon -.

Modes voor dames.
Amsterdam, 1838.

**Versnapering.*

Blad, gewijd aan de belangen van Nederlandsche Dienstboden.
Hoofd-Agenten: H. Scheefhals, G. Kolff e.a.
Vlaardingen, 1871-1873.

**Voorbode, De -.*

Orgaan van den Rev. Soc. Vrouwenbond.
Henr. Roland Holst, Tr. Kruyt Hogerzeil e.a.
Amsterdam, 1916-1921.

**Vrouw, De -.*

Officieel orgaan van de tentoonstelling "De Vrouw 1813-1913".
S.J. Pierson-Muntendam en Mej. R.J. van Oven.
Amsterdam, 1913.

**Vrouw, De -.*

Weekblad tot onderwijs en ontspanning van vrouwen en meisjes.
Amsterdam, 1888.

**Vrouw, De -.*

Socialistisch Maandblad.
1893: Orgaan van den Hollandsch-Vlaamschen Vrouwenbond. Verschijnende tweemaal per maand.
1895: Veertiendaagsch blad, gewijd aan de belangen der arbeidende vrouwen.
1897: Veertiendaagsch blad, gewijd aan de onderlinge opvoeding der vrouwen.
Emilie Claeys en Nellie.
1893: N. van Kol.
1902: Ida Heyermans en P. Bouten-Stronck.
1907: Ida Heyermans.
Maastricht enz., 1893-1924.

**Vrouw, De - en haar huis.*

Geïllustreerd maandschrift.
Elis. M. Rogge en P.W.P. de Vries Jr.
1910: Elis. M. Rogge.
Amsterdam, 1907-1973.

**Vrouw, De jonge -.*

Geïllustreerd christelijk tijdschrift voor de vrouwelijke jeugd ter voorbereiding van de taak der vrouw in huis en maatschappij.

Baarn, 1932 [jrg. 14]-1935.

**Vrouw, De - in de XXste eeuw.*

Weekblad voor de vrouwen.

1915: Algemeen halfmaandelijksch tijdschrift.

1919: Maandelijksch tijdschrift.

Mr. P. Nennstiehl.

1915: Mevr. Mr. P. Middendorp-Nennstiehl en Herman Middendorp.

Utrecht enz., 1911-1927.

**Vrouw, De proletarische -.*

Blad voor arbeidsters en arbeidersvrouwen; orgaan van den Bond van Soc. Dem. Vrouwen-propagandaclubs in Nederland.

C. Pothuis-Smit.

Amsterdam, 1905-1940.

**Vrouw, De werkende -.*

Weekblad voor vrouwen. Orgaan voor Huisvrouwen, Huis-houdsters, Verpleegsters, Kindermeisjes, Winkeljuf-frouwen, Naaisters en Dienstboden.

1908: Weekblad voor Vrouwen en Meisjes, die in het gemeenschapsleven eene plaats innemen.

Sylvia Regina.

's-Gravenhage, 1908-1909.

**Vrouwenarbeid.*

Orgaan van Vereeniging Nationale tentoonstelling van vrouwenarbeid. Uitgave der Afdeeling "Letteren en Wetenschap".

Johanna W.A. Naber.

Amsterdam, 1898.

**Vrouwenbond, Nederlandsche Coöperatieve -.*

Redactieadres: Mevr. A. Treub-Cornaz.

1906: Redactieadres: Mej. Meta A. Hugenholtz.

1905-1908

**Vrouwengids, De Nederlandsche -.*

Mr. C. Bakker-van Bosse, H. van Biema-Hijmans,

Johanna W.A. Naber en M.C. Reesse.

1914: Mr. C. Bakker-van Bosse, Dr. Mia Boissevain,

H. van Biema-Hijmans, Johanna W.A. Naber en M.C.

Reesse.

1916: Mr. C. Bakker-van Bosse, Dr. Mia Boissevain,

H. van Biema-Hijmans, Johanna W.A. Naber, M.C. Reesse en Jacqueline Reyneke van Stuwe.

's-Gravenhage, 1914-1916.

**Vrouwenkroniek, De Haagsche -.*

's-Gravenhage, 1940 [jrg. 27]-1942.

**Vrouwenleven, Christelijk -.*

Anthonia Margaretha, Jonkvr. F. Bar^e van der Borch
van Verwolde e.a.

1920: Anthonia Margaretha, Johanna Breevoort e.a.
Amsterdam enz., 1917-1922.

**Vrouwenleven, Nieuw -.*

Daisy E.A. Junius.

Heelsum, 1913.

Vrouwenraad.

Mededelingen van het Nationale Bureau van Vrouwen-
arbeid.

Den Haag, 1906.

**Vrouwen-wereld, De -.*

Mode-gids en dames-lectuur.

Schiedam, 1888-1895.

**Zij.*

Maandblad voor de vrouw.

Dordrecht, 1917-1923.

Eerste Jaargang No. 1

Veertiendaagsch verschijnd.

Zaterdag 3 November

DE VŌORBODE

ORGAAN VAN DEN REV. SOC. VROUWENBOND

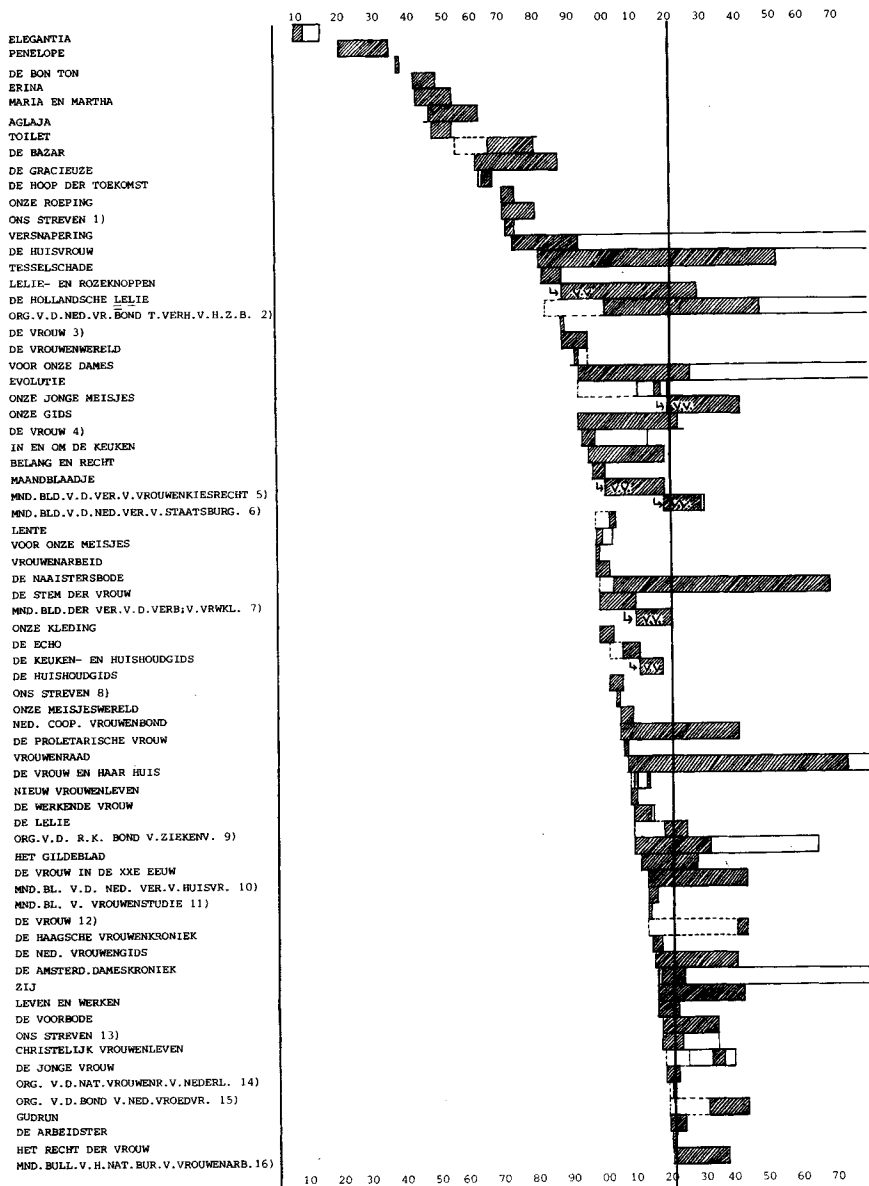
Ondér Redactie van:

HENR. ROLAND HOLST, TR. KRUYT HOGERZEIL en M. v. ZELM-v. d. BERO

Redactie-adres:
Julianastraat 20, Rijswijk

Abonnement 25 cent per 3
maanden. Losse nrs. 3 ct.

Administratie-adres:
2e Keuzeniusstr. 1, A'dam

3. *Grafiek van de spreiding van tijdschriften over het tijdvak 1900 tot heden*

gebaseerd op de inventarisatie van de tijdschriften van de UBA en het IAV en op de aanvullende gegevens uit de Centrale Catalogus Periodieken (CCP).

Gegevens:

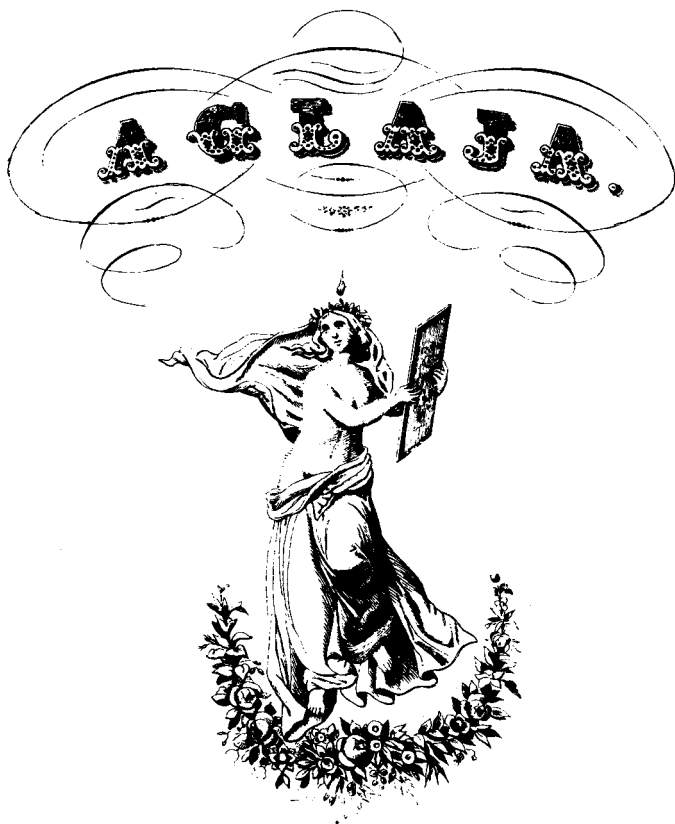
- de gearceerde blokken geven die jaargangen weer, die volgens onze inventarisatie op UBA en IAV aanwezig zijn.
- de open blokken geven die jaargangen weer, die volgens de CCP op andere bibliotheken aanwezig zijn. Alle door ons geïnventariseerde titels van tijdschriften zijn hierop in de CCP nagekeken.
- een blok met een open einde geeft aan dat het blad volgens de gegevens van de CCP nog steeds uitkomt en op bepaalde bibliotheken steeds aangevuld wordt.
- wanneer de eerste jaargang van een tijdschrift niet bekend is en ook niet door de CCP achterhaald kon worden, hebben we teruggerekend in welk jaar deze eerste jaargang waarschijnlijk uitgekomen was; deze jaargangen zijn aangegeven met stippellijnen.
- wanneer een tijdschrift een vervolg is van een ander tijdschrift, hebben we dit aangegeven door het blok dat voor dit tijdschrift aangegeven staat te verbinden met het voorgaande blok, dat staat voor het voorgaande tijdschrift, door middel van een pijl en door in het blok dat voor het vervolgende tijdschrift staat, de letters v.v. te plaatsen.

Aalt Boeve
Marijke Jansen
Joke Relleke
Ineke Roldaan

Noten:

- 1) *Ons Streven*, Weekblad gewijd aan de ontwikkeling der vrouw.
- 2) *Orgaan van den Nederlandschen Vrouwenbond tot Verhooging van het Zedelijk Bewustzijn*.
- 3) *De Vrouw*, Weekblad tot onderwijs en ontspanning van vrouwen en meisjes.
- 4) *De Vrouw*, Socialistisch Maandblad.
- 5) *Maandblad van de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht*.
- 6) *Maandblad van de Nederlandsche Vereeniging van Staatsburgeressen*.
- 7) *Maandblad der Vereeniging voor de verbetering van Vrouwenkleding*.
- 8) *Ons Streven*, Orgaan van den Alg.Ned. Dienstboden-Bond.

- 9) *Orgaan uitgegeven vanwege den Nederlandschen R.K. Bond van ziekenverpleegsters.*
- 10) *Maandblad van de Nederlandsche Vereeniging van Huisvrouwen.*
- 11) *Maandblad voor Vrouwenstudies.*
- 12) *De Vrouw, Officieel orgaan van de tentoonstelling "De Vrouw 1813-1913".*
- 13) *Ons Streven, Orgaan van de Algemene Vrouwen Vredesbond.*
- 14) *Orgaan van den Nationalen Vrouwenraad van Nederland.*
- 15) *Orgaan van den Bond van Nederlandsche vroedvrouwen.*
- 16) *Maandbulletin van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid.*

TE HAARLEM BIJ A. C. KRUSEMAN.

Lith. E. Spanier's Hage